

De **Werkgroep Liturgie** denkt na over de vorm van de eredienst. Deze kijkt hierbij ook naar andere kerken en gezindten en de vormen die zij hanteren. Deze keer wil ik graag samen met u kijken naar **liturgie en Paaskaars** en de volgende gedachten met u delen ter overweging.

De kaars was al in de oudheid een bekend verlichtingsmiddel. De Romeinen gebruikten uit vet of was gemaakte candelae (Latijn voor kaarsen). De Germanen maakten kaarsen uit hars met vet omhuld. In de middeleeuwen werden ze uit bijenwas gegoten. Sinds het einde van de 18e eeuw gebruikte men daarnaast spermaceti (= was uit de schedelholten van potvissen of dolfijnen) en rundervet. Nog later gebruikte men vooral stearine, paraffine of mengsel hiervan.

De Etruriërs (Italiaans volk al sinds het eerste millennium v. Chr.) maakten al gebruik van kaarsen in hun cultus. Vandaar de terughoudendheid van de vroege christenen. Op den duur werd dit volksgebruik echter in de christelijke eredienst opgenomen. Allereerst in de context van de dodencultus, als teken van het eeuwig licht waarin de gelovige is ingegaan. Spoedig ging men ook kaarsen branden op de vereringsplaatsen van de martelaren en heiligen. Tenslotte werd de kaars een symbool van de verheerlijkte Jezus. Al in de tijd van Augustinus (ca. 400 na Chr.) verwees de Paaskaars in de Paasnacht naar de Opgestane Heer 'Ik ben het licht der wereld'. Onder het driemaal zingen van 'Licht van Christus' brachten de gelovigen de brandende paaskaars binnen. Op de altaartafel zelf worden kaarsen pas sinds de 13e eeuw gebruikt.

In het protestantisme van lutherse signatuur is het gebruik van kaarsen, ook de paaskaars, onder invloed van de liturgische beweging (reeds in de vijftiger jaren) toegenomen. Echt nieuw is de Paaskaars, dus, niet. Pas in de jaren tachtig van de vorige eeuw deed dit liturgisch attribuut zijn intrede in een groter aantal protestantse gemeenten. Daarmee is de Paaskaars in protestants Nederland betrekkelijk jong en in sommige gemeenten nog steeds niet een algemeen aanvaarde praktijk.

De Paaskaars is een grote kaars, versierd met het kruis, de Griekse letters alfa en omega en het jaartal. De Paaskaars hoort op een hoge standaard, hoger dan alle andere kaarsen in de kerk. En alle kaarsen voorzien we vanuit deze kaars van licht, b.v. licht dat meegaat naar de kindernevendienst, de doopkaarsen. Paaskaars en doopvont horen bij elkaar. Denk aan de verbondenheid van de doopkaars die aan de paaskaars wordt aangestoken 'ontvang het Licht van Christus'. Als het mogelijk is, is het mooi als doopvont en Paaskaars bij elkaar of in één lijn geplaatst worden om die verbinding duidelijk te maken. In een uitvaartdienst staat de paaskaars bij de kist.

De Paaskaars heeft in protestantse kerken een eigen gewaardeerde functie gekregen. De brandende Paaskaars zien we als verwijzing naar de levende Christus. Ze brandt elke zondag, de dag die verwijst naar Zijn opstanding. Er valt een vergelijking te trekken met de zogenaamde godslamp in de rooms-katholieke kerk. De godslamp brandt dag en nacht bij de plaats waar de geconsacreerde (gewijde / gezegende) hosties bewaard worden. Deze kaars of olielamp is een teken van eerbied voor Gods aanwezigheid. In de protestantse kerken kennen we geen geconsacreerde hosties en geen godslamp. Het element van het nooit doovende licht van de godslamp lijkt bij protestanten te zijn overgegaan op de Paaskaars.

De paaskaars brandt in rooms- en oud-katholieke kerken op Goede Vrijdag niet. Sinds het Tweede Vaticaans Concilie ([11 oktober 1962](#) - [8 december 1965](#)) brandt de paaskaars, zoals de naam al aangeeft, in de paastijd: vanaf de paasnacht, waarin de kaars wordt ontstoken tot en met Pinksteren, de 50- ste en laatste paasdag. Ook in rooms- of oud-katholieke traditie is de Paaskaars symbool van de Opgestane Heer. Echter, na het Pinksterfeest dooft men dan de paaskaars. Daarmee benadrukt men dat de Heer ons niet als wezen heeft achtergelaten. Hij heeft zijn Geest gezonden. De gemeente is zelf drager van het licht van Christus. Na het Pinksterfeest plaatst men de paaskaars bij het doopvont. Alleen bij bijzondere vieringen zoals doop en uitvaart ontsteekt men de paaskaars ten teken van de Opgestane Heer.

In protestantse gemeenten brandt de paaskaars het hele jaar door. Dat houdt in dat de paaskaars vaak al brandt als de gemeente binnenkomt. In Uithuizermeeden, in onze kerk, steekt de koster vóór de kerkdienst de paaskaars aan: Christus leeft, onafhankelijk van ons doen en laten. Na afloop van de dienst dooft de koster de paaskaars. Willen we het anders, dan is dat evengoed mogelijk en geen reden om er over te ruziën. Anders dan in de paasnacht steken wij gebruikelijk hier in onze kerk in Uithuizermeeden op de eerste paasdag een nieuwe paaskaars aan. We dragen dan de paaskaars onder gezang de kerk binnen.

Wanneer het doven van de Paaskaars gezien wordt als teken van het sterven van Christus, ligt het voor de hand de kaars te doven op Goede Vrijdag na het slot van de lezing over het sterven van Jezus. Voor het sterven is het doven van een kaars een herkenbaar beeld. Bij het overlijden van mensen spreekt men soms ook van een kaarsje, dat gedooft is. Het doven van de paaskaars op Goede Vrijdag heeft een sterk dramatisch effect. Wellicht geldt dat hoe menselijker we Jezus zien, des te groter de behoefte de kaars te doven op Goede Vrijdag. We willen daarmee benadrukken dat Jezus de weg is gegaan van alle mensen. Daarbij kan gezegd worden:

*Ook al sterft Jezus aan een kruis,
zijn levenslicht zal niet doven,
maar elders nog heerlijker stralen.*

*Als teken daarvan
brengen wij het licht van de Paaskaars
nu over naar een kaars onder het kruis.*

*Die kaars zal blijven branden
ook als de Paaskaars wordt gedooft.*

Men kan op de lege avondmaalstafel een klein lichtje laten branden om niet te vergeten, wat we al weten: dat het toch Pasen is geworden.

Het is aan elke plaatselijke gemeente zelf uit te maken hoe en welke keuzes zij maken en wat zij afspreken in het uitvoeren van rituelen en symbolen met betrekking tot de paaskaars.

De werkgroep liturgie wenst u allen een gezegende Veertigdagentijd en Pasen.

Licht, ontloken aan het donker,
Licht, gebroken uit de steen,
Licht, waarachtig levensteken,
werp uw waarheid om ons heen.

Licht, geschapen, uitgesproken,
Licht, dat straalt van Gods gelaat,
Licht uit Licht, uit God geboren,
groet ons als de dageraad!

Licht, aan liefde aangestoken,
Licht, dat door het donker brandt,
Licht, jij lieve lentebode,
zet de nacht in vuur en vlam!

Licht, verschenen uit den hoge,
Licht, gedompeld in de dood,
Licht, onstuitbaar, niet te doven,
zegen ons met morgenrood!

Licht, straal hier in onze ogen,
Licht, breek uit in duizendvoud,
Licht, kom ons met stralen tooien,
ga ons voor van hand tot hand!

Sytze de Vries. ('Tussentijds' 165).